

БОШКО СУВАЏИЋ

МОРАВСКА РОЗЕТА ВЕРОЉУБА ВУКАШИНОВИЋА

Књижевни пут Верољуба Вукашиновића пратио сам од самог почетка. Некако смо у исто време објавили и прве песничке књиге; он се огласио збирком *Чезња за врхом*, ја пак првенцем *Пути крућа*, исте, 1993. године. Верко је две године потом објавио одличну збирку *Повесмо*, ја пак *Харманлију* 1997. Након тога ја сам привремено одустао од поезије (показало се да се од поезије не може одустати, уколико поезија не одустане од вас). Верко је, међутим, наставио да пева, све интензивније, све зрелије, све убедљивије. Следе *Како је тихо Господе*, 1999, 2000; *Двери у лијама*, 2001; *Ојро-стии, јаће бело*, 2002; *Цвећна недеља*, 2004; *Свећлост у брдима*, изабране и нове песме, 2007; *Врћлар*, 2008; *Лице*, 2009; *Изнад облака*, 2012; *Самар*, изабране песме, 2014; *Свећи жар*, изабране и нове песме, 2015; *Већар и дажд*, 2017; *Тилић*, 2020; *Лейица*, изабране и нове песме, 2022; *Жалац*, 2024; *Лија ђесме*, двојезично издање, са преводом на руски језик, Смедеревска песничка јесен, 2025; последњи је избор родољубиве поезије *Пејрове верије*, као део награде „Одзиви Филипу Вишњићу”, 2025.

Ипак, одређене везе, пријатељске и песничке, нису престајале. Тако, рецимо, када сам на мрежи објавио песму „Бити Србија”, Верко ми је експресно одговорио својом „Бити песма”. Били су то лепи и значајни разговори песнички у дигитално нам додељеном простору и времену.

Поезија Верољуба Вукашиновића је, већ сам то негде рекао, попут моравске розете. Она кристализује невидљиво. Ослобађа сапето. Дреши запретено. Загледана у пандемонијум света и човечности, она је мелем. Мелем од благе и тихе светлости.

Иста светлост, међутим, рећи ће Мирослав Мика Антић, за некога је мелем, а за некога опекотина. А управо је Верко, попут Мирослава Антића, песник у свему што ради. Не само у стиховима. Не само у ритмовима. И не само у речима. Лирска природа која од почетка, од видљивог почетка, преко три деценије, несебично и посвећенички служи поезији.

У стиховима Верољуба Вукашиновића станују сва имена поезије. И сви њени ритмови и облици. Јамб, трохеј, дактил; дистих, терцина, катрен, септима, секстина; сонет, ода, дитирамб, молитва, елегија, балада, посланица, поема. Повлашћени стих Верољуба Вукашиновића је осмерац, али ту су и седмерац, лирски десетерац, дванаестерац и сл. Уз доминантни везани стих срећу се и примери, посебно у новијим збиркама, слободног стиха. Редак је пример песника стилски тако избрушеног и дотераног израза у савременој српској поезији. Истанчан мајстор везаног стиха, артифицијелни чувар традиције.

Наравно, Верко није, попут оног великог претходника који је певао *Лирику Ийџаке*, сам свој потомак и свој предак. Можемо шетати кроз стихове поезије Верољуба Вукашиновића као поред литерарног мола и читати имена песника-лађица које су уз тај мол привезане. Стеван Раичковић, Раде Драинац, Алекса Шантић, Бранко Миљковић, Милан Ракић, Бранко Радичевић, Рајко Петров Ного, Матија.

Верко наликује великим портретистима из XVII века који, како би то рекао Валтер Бенјамин, сликају простор по угледу на модел који се у том простору налази. Веркови портрети су најчешће у пејзажу. Пејзаж се пак прилагођава тајним и скровитим, али увек брижним прорачунима божјег провиђења.

Веркова поезија је музика. У основи тог лирског сензибилитета, деликатног, изнијансираног, меког, струји тиха, готово нечујна музика, попут бруја оне пчеле што опслужује саће наше заборављене духовности. То је тоналност севдалинке, мелодијска разуђеност староградске песме, писак ћеманета или горњи регистар хармонике. Веркова поезија призива чашу вина, а није анакреонтска. Призива лелујаву мелодију оркестра из ноћног локала скривеног од погледа наметљивих радозналаца, али не и буку светине и ларму уличне простоте.

Поезија Верољуба Вукашиновића размишља у нијансама. Она је продужетак једне богате линије нашег песништва, од Бранка Радичевића до Петра Пајића, Рајка Петрова Ного и Матије Бећковића; од Јефимије до Десанке Максимовић; од Стевана Раичковића до Милосава Тешића. У лирској инвенцији, дару, или коби овог

песника много је од питомине моравске, начињене од хлебља за-
вичајног, од тиховања предачког.

Повлашћена тема певања Верољуба Вукашиновића јесте доба
деспота Стефана Лазаревића и кнегиње Милице, Јефимије и кне-
за Лазара; амбијент је Жича, Љубостиња, Стражилово, Дубич,
Морава.

Разнолика баштина митских представа, предања и прича, за-
гонетки, лирске и јуначке поезије темељ је пажљиво однеговане
поетике Верољуба Вукашиновића. У свакој збирци коју је певао
тематизују се питања смисла, сврхе, порекла, опсега и насушности
песме:

Почев од првог избора Вукашиновићевих стихова (циклус
„Кућица од пева”, *Светлоси у брдима*, 2007), наредне књиге, готово
све, садрже по самосталан циклус песама које поетизују тајну песнич-
ког стваралаштва и судбину песника; вид. циклус „Разговор са кла-
сиком” (збирка *Вртлар*), циклус „Пегазова зоб” (*Изнад облака*),
циклус „Тренутак песме” (*Тилић*), циклус „Липа песме” (*Летица*),
циклус „Једна душа” (*Жалац*).¹

У личној сфери певања маестрално се опредметила предачка
традиција једног од најтананијих лиричара нашег времена. Тако
се помен ексера, очуваног од времена Првог српског устанка, и
храстовог дирека, оваплотио у речи, слову, веригама:

Тај једини сведок Вождовог времена,
знам да га је руком на огњишту сково
онај, коме нисам чак ни до колена,
моје време није време ратниково.

О њега су, пише мојим родословом,
они што су били нашег стабла дебло,
качили оружје, где ја качим слово,
да бих био с њима док је срце зебло.
(„Ексер”)

Још од уводног стиха „Давно ми доба дуби дуб” из почелне
збирке *Чежња за вртом*, коришћење етимолошких фигура (паро-
номазија), које има плодну традицију „плетенија словес” у српској
и јужнословенској поезији, од Светог Саве до данас („Слово славе
Сави сплете Силуан”; „*tvog glasa glas se glasa glasnim glasom*”, Miro-

¹ Јован Пејчић, „Лиризам духа и језика стварања”, поговор за збирку *Жалац*.

slav Krleža, „Srce”), заштитни је знак овог песника („ал’ видели су, на дну литица / лепоту лета у лету птица”, „Летица”).

Јакe лексеме ове поезије су прело, повесмо, пчелињак, кућа, детињство, преци, вера, Бог, анђео и сл. Али, пре свега, „пчела”. „Улазак у пчелињак” је улазак у песму, у живот, у душин млеч.

Са крсним знаком, пред пчелињаком.
Улазим смерно, без бучног шума,
обасјан раним јесењим зраком,
у светилиште пчелињег ума.

Поезија Верољуба Вукашиновића нас враћа у почелно доба човечанства, у словенске лугове и шуме где царују нимфе, богиње заштитнице пчела, медоносне старатељице. Рођење се призива у здравицама („Да се чељад умножава, да се стока размножава и да се пчеле и кошнице роје.”) као што се речи призивају у поезији. Попут већ поменутих портретиста, тако и песник Верољуб Вукашиновић речи прилагођава предмету певања. Тако ће у изврсној песми о Ленки Дунђерски Лазиној „безњеници” бити контрапунктиран Ленкин „безњенак” („Песникова Ленка”).

Поезија Верољуба Вукашиновића је посве модерно призивање: Светог Саве, чувара стада и вучјег пастира; словенских госпођа липа, у изврсној минијатури „Липе” из збирке *Вейтар и дажг*; михољских нити Десанке Максимовић упредених у повесмо природних гласова и шумског трења; раичковићевских летњих трава; сонетне смрти Рајка Петрова Нога. Она је дерт Боре Станковића и чемер Ђуре Јакшића; она је васпостављање древне обредне и митолошке пра-песме („изједен овчар”); олтар паганског светковања природе и хришћанске понизне молитве Богородици. Она путује ка Истоку, ка Русији, ка висинама, ка исходу Сунца.

Тужне и забачене приче детињства, затурене тајне одрастања, трпке слутње старости Верко боји у слике. У духу народне бајке, попут интернационалног мотива спољашње душе, у мајсторској игри речима, све видљиво и опипљиво се растаче и претвара у нешто друго, скривено и невидљиво: светлост у сенку, музика у тишину, говор у ћутање, мисао у молитву („Селидба”).

У поезији Верољуба Вукашиновића кују се „словесне пчеле и пчелна слова” („Улазак у пчелињак”); лирски субјект облачи змијски свлак и пење се кроз птичји пев; његов излазак из града је улазак у предачки пев; одлазак изван града у смирај је повратак у свитање предака („Недељом, у брдима”). Потрага за лирском невиношћу и детињством света даје се у митском паганском озрачју, под крошњом храста, у предачкој митологији:

Још памтим кућу чатмару,
оронулу, раслабљену,
ту кошничницу прастару
у време претка рабљену.

(„Чатмара”)

Излазак из града је метафизичко пењање увис, у просторе ани-
мистички оживљене природе и човека, који је стопљен са њеним
дамарима:

Одлажем градско рухо,
облачим змијски свлак,
дозивам птичје ухо,
постајем прозрачан, лак.

Пењем се ка висини
где други ваздух дишем,
кроз биље што мирише
предачке примам чини.

Распевавам се, певам,
Обнављам прастари пев,
Под храстом пландујем млад.

Над потоком изгревам,
Светлим кроз муњин сев.

А онда назад у град.

(„Недељом, у брдима”)

Овај излазак из града нас подсећа на неопозив излазак из
поезије/живота у антологијској песми „Идући по граду” Новице
Тадића из постхумно објављене песничке збирке *Ту сам, у њами*.
Само што у Тадићевој песми повратак у Град више није могућ:

[...] Споредним улицама
Из града излазим.

Сам сам на сеоском друму.
Не окрећем се више.
Идем никуда, никоме.

У даљини, за леђима,
Светла су све ситнија.
Умукоше за мном многа запомагања.
(„Идући по граду”, *Ту сам, у џами*)

Пчеле сећања, натоварене цветним прахом поезије, изграђују матичњаке (ауто)поетичких записа по саћу времена. У збирци *Жалац* то је „Пчела поезије”:

Пчело полудела, пчело смртоносна,
пчело заблудела, пчело медоносна,
кћери врелог сунца и тамних понора,
свештенице смисла и пијаних зора,

пчело душе моје, душо мога тела,
жаока је твоја ко пољубац врела,
још са тобом летим, бескрајно, све даље,
у сусрет песнику што те к мени шаље.

Сусрет са новом књигом увек је драгоцено и непоновљиво искуство, чин креативан и ексклузивно јединствен. Отуда је читалачки доживљај сусрета са збирком *Жалац*, репрезентативном за Верково песништво, представљао изванредно искуство.

Верољуб Вукашиновић је збиркама *Жалац* и *Пейрове верије* досегао зенит свога стваралаштва. Избор *Пейрове верије* означава победу духа над химерама бедне свакодневице, искушења старости, пропадања, трошности живота. Њене су посвете упућене детињству („Камено доба”), оцу („Косидба”), мајци („Пастир у брдима”), песницима („Прелазак песника”), божјим људима, прецима и кућном прагу („Окућница”), ратницима из Карађорђевог времена („Ексер”), Великог рата („Пред дедином сликом из Првог светског рата”), страдалницима које су светитељи узнели из смрти у живот у страшним временима нацистичке окупације Србије 1942. године:

У деведесетој Милован Рилак,
ослоњен о штап, иако крилат,
загледан у цркву у Кривој Реци,
шапуће мене су спасили свеци.
(„Милован из Криве Реке”)

Заборављени и драги професори, комшије, преци, песници, глумци, бојми, сведоче о једној личној потреби Верољуба Вукаши-

новића да своје и наше расуто време окупи, као и да раздешену пажњу усредсреди на оно што је у животу важно, можда и најважније. А то је људска реч као живот сам.

Кључни симболи ове збирке су пчела, кошница, рој, ковачница, вериге, кућа, детињство, завичај, отац, мајка, преци. То се показује најпластичније у песми „Петрове вериге”, испеваној у дистиху са парном римом:

Мој стари предак, што је ковач био,
звао се Петар, ракију је пио [...]

Од врелог гвожђа вериге ковао,
мало је певао, мало псовао.

У старој кући, над огњиштем пустим,
вериге висе да се низ њих спустим

до доба гусли, у песмином звуку,
да пољубим му и чело и руку.

У народним предањима настанак правде на земљи објашњава се праведним веригама које су висиле са неба и којима би се утврђивала нечија кривица или невиност. Уколико би их оптужени дохватио, његов образ би био чист, а уколико је крив, вериге ће се подићи у небо и неће моћи да их дохвати. Вериге су и атрибут Светог Саве у српском народном предању и легендама. Њихова важност у религији индоевропских народа уочава се на више значењских нивоа, па се „употребљавају у народној медицини (с њиховом помоћи прогоне се куга и вештице), у гатањима и врачањима, у свадбеним ритуалима, и другим радњама из области домаћег култа”.²

Словесна ковачница смисла (ковач је у народној религији демијург и подземник, медијатор између овог и оног света) лајт-мотив је збирке *Петрове вериге*. У песми „Прело” ковачница активира подземна, архетипска врела традиције:

Ту, где су сада мрав и птица
некад је била ковачница

где ковало се гвожђе врело
у кући ткало се и прело.

² Веселин Чајкановић, *Мит и религија у Срба*, прир. Војислав Ђурић, Српска књижевна задруга, Београд 1973, 369.

И певало се, и бајало,
не би ли прело потрајало.

Кујунција и даље кује,
у детлићу га сада чујем,

а у мојој, и глави мрава
преља још пређу одмотава.

И испод земље траје прело,
зато ту спуштам своје тело.

Поезија Верољуба Вукашиновића у дослуху је са највећим песницима српског језика. Можда најлепши „криптоцитат“ дат је у „Песми о једној нити“, која евоцира антологијске „Нити“ великог мајстора метафизичког тиховања српске поезије, Стевана Раичковића:

Још чувам златну нит
коју угледах давно,
на једном пољу равном.

Знатно експлицитније се варира Раичковићева „Камена успаванка“. Збирка/песма „Како је тихо Господе“, еквивалентна је по-
норној песми Рајка Петрова Нога „Нек пада снијег, Господе“:

Како је тихо, Господе,
у овој порти кнежевској,
миришу липе госпође
у светлој срми словенској.

Верко Вукашиновић је добитник најугледнијих песничких награда на српском културном простору. Дугогодишњи је уредник научних скупова и зборника *Савремена српска ђроза* у издању Народне библиотеке „Јефимија“ у Трстенику. Приредио је избор из српске молитвене поезије *Пред дверима*, 2005. и *Анџологију њи-саца „Савремене српске ђрозе“*, Народна библиотека „Јефимија“, Трстеник 2024. О поезији Верољуба Вукашиновића писали су наши најугледнији књижевни критичари и песници: Милош Петровић, Мирослав Егерић, Миодраг Радовић, Рајко Петров Ного, Јован Делић, Ђорђо Сладоје, Милосав Тешић, Драган Хамовић, Радивоје Микић, Михајло Пантић, Александар Б. Лаковић, Јован Пејчић, Данијела Ковачевић Микић. Објавио је више избора своје поезије:

Светлост у брдима, изабране и нове песме, 2007; *Самар*, 2014; *Свети Жар*, изабране и нове песме са тумачењима, 2015; *Лейица*, изабране и нове песме, 2022. Последњи избор, тематски условљен наградом „Одзиви Филипу Вишњићу” Задужбинског друштва „Први српски устанак”, Орашац, јесте избор родољубиве поезије *Пейрове верије*, 2025, за који је поговор написала Данијела Ковачевић Микић.

Карактеристика певања Верољуба Вукашиновића јесте апстраховање и премештање песама и циклуса из збирке у збирку, чиме се подстиче сугестија митског, непрекинутог, кружног тока певања и „матерње мелодије”, која се стално изнова обликује у новим песничким варијацијама.

Када бисмо рекли да је поезија Верољуба Вукашиновића безлобива, морали бисмо пристати на то да је она и наивна. А наивност није особина пожељна у данашњем свету. Ипак, Веркова поезија јесте управо то. Безлобива и наивна. Уткана у најлирскије трепете словенске усмене духовности и хришћанске литургијске дикције. Поезија која окупља око себе и биљке, и звериње, и пчеле, и стоку, и људе, и сву расипну прелест и тугу моравског обиља. Поезија која мора да пева, на устук свим злостима и непочинствима која су доживела цивилизацијско оваплоћење у нашим данима:

И слутитиш – то је смисао споја
Молитве с песмом, и лирског поја
Душе, у грашки крвавој, која
Још увек пева, Радости моја.
(„Радости моја”)

Поезија Верољуба Вукашиновића носи мирис покошеног сена, свежег млека, бистрих потока, прштање звезда падалица. „Жалац” има двовалентну симболику, у зависности од дугог и кратког акцента који је употребљен у речи – означава отров који пече, али и човека који је у короти, који жалује за неким, или пак нечим.

У поезији Верољуба Вукашиновића преовлађује анимистичко осећање свеопште повезаности са природом и свим појавама у свету, пројекција човекових осећања на природу која га окружује.

„Онај ко мисли, тај има једноставне руке”, каже Маларме. Поезија Верољуба Вукашиновића, лакокрилог поете моравског, једноставно је и мелодично, медоносно и светоотачко певање, тајанствено и прозрано, налик на пев настасијевићевске, или пак миљковићевске фруле. Оно у дубинама прајезика крије дубоке мисаоне преливе, гномски исказане, у обичај узете речи моравског паноптикума.

Обично тако бива: у времену у коме и најчвршће природе почну да се снебивају и колебају, лирски цветови покаткад покажу неслућену упорност и чврстину. Таква је и поезија Верољуба Вукашиновића. Непретенциозна, а крепка. Завичајна, моравска, словенска, универзална и космополитска. Усмерена на духовност природе и природу духовности човекове. Попут моравске розете.